

Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til sindslidende

1. Indledning

Da amterne overtog de psykiatriske sygehuse fra staten i 1976 bestod tilbudene til sindslidende næsten udelukkende af sengepladser. Udviklingen af behandlingsformer, herunder udviklingen af de antidepressive og -psykotiske medikamenter, har gjort det muligt i vid udstrækning at omlægge behandlingen fra sygehusbaseret til ambulantlybaseret psykiatri. Samtidig har der været en holdningsændring i samfundet i forhold til sindslidende og man har derfor forsøgt at indrette psykiatrien så de sindslidende får et så normalt liv som muligt. Tilbudene til sindslidende er derfor i dag omlagt, så fokus er på den ambulante behandling og hvis der er behov for indlæggelse sker det fortrinsvist på enestuer.

Indsatsen i børne- og ungdomspsykiatrien er også baseret på ambulantlybaseret behandling, så tilknytningen til en almindelig hverdag bevares. Siden midten af 90'erne har indsatsen for psykisk syge børn og unge påkaldt sig stigende opmærksomhed. Baggrunden herfor har bl.a. været en stigende efterspørgsel og stigende ventelister og ventetider.

På trods af at både regionerne og amterne igennem en årrække har øget kapaciteten og aktiviteterne på psykiatriområdet, har det ikke været muligt at følge med den stadigt stigende efterspørgsel som ventelisterne i børne- og ungepsykiatrien er et udtryk for.

Ventelisterne er dog ikke det eneste problem psykiatrien står over for. Manglen på psykiatere i både voksen- og børne- og ungepsykiatrien har og er en væsentlig udfordring for udbygningen af tilbudene i psykiatrien. Et problem, der ifølge DSI-rapporten "Medicinstuderendes og yngre lægers valg af speciale – udfordringer og muligheder for psykiatrien" er forankret i de medicinstuderendes og de unge lægers opfattelse af psykiatrien som et tabu-område.

Dette notat giver et overblik over sygehus- og ambulantlybaseret psykiatriens aktiviteter på psykiatriområdet gennem en årrække. Tabellerne er sammenstykket af flere forskellige kilder og der er derfor ikke 100 pct. overensstemmelse mellem opgørelsesmetoder og definitioner. Der er dog forsøgt redegjort for dette de pågældende steder.

På børne- og ungeområdet er tallene fra 1994, 1996, 1998 og 2000 fra Demografisk Institut i Århus, mens tallene fra 2001 til 2007 stammer fra Danske Regioners nøgletalsdatabase. Tallene frem til 2002 kan genfindes i "Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til psykisk syge børn og unge fra 1994-2002". På voksenområdet stammer tallene fra før 2001 fra "Psykiatriens 25 år i amterne – fortalt i tal", mens tallene fra 2001- 2007 stammer fra Danske Regioners nøgletalsdatabase. Enkelte tabeller er suppleret med tal fra Demografisk Institut i Århus og Regeringens statusrapport om tilbudene til sindslidende 1999.

1.1. Resumé

De politiske målsætninger på psykiatriområdet er slået igennem. Således ses det i tallene, at der har været en gradvis udbygning af den ambulante behandling både i voksen- og i børne- og ungepsykiatrien. Antallet af ambulante besøg er i børne- og ungdomspsykiatrien mere end tredoblet i perioden fra 1994 til 2007, mens der i voksenpsykiatrien i perioden 1996 til 2007 har været en stigning i antallet af de ambulante ydelser på 89 pct. Både antallet af sengepladser og antallet af sengedage i voksenpsykiatrien har været faldende, mens andelen af enestuer er steget fra 40 pct. i 1996 til at udgøre 89 pct. af sengepladserne i 2007. I børne- og ungdomspsykiatrien er der kommet 38 pct. flere sengepladser til i perioden 1994 til 2007 og antallet af sengedage er steget med 54 pct. i samme periode.

Antallet af behandlede er steget i både voksen- og børne- og ungepsykiatrien. Ca. 17 pct. flere bliver behandlet i voksenpsykiatrien, mens antallet af behandlede børn og unge er steget fra 2.063 i 1994 til 17.688 i 2007.

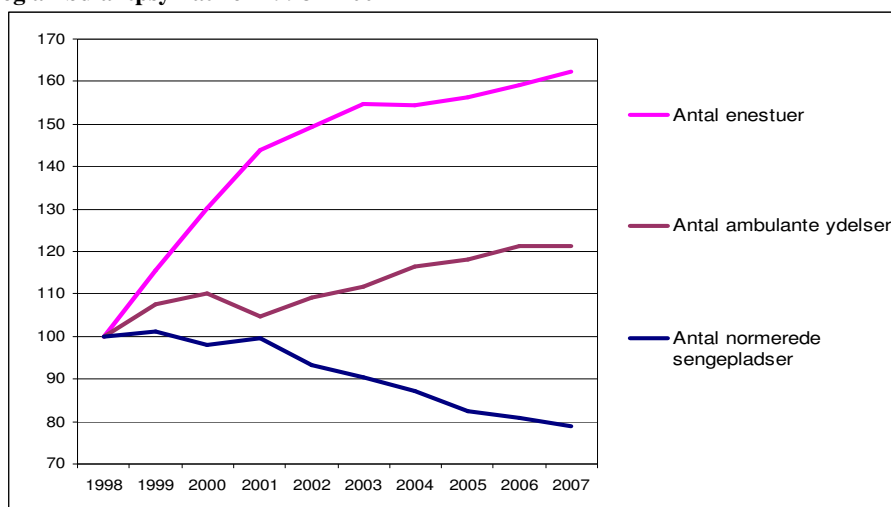
Trods udbygningen af børne- og ungepsykiatrien har det ikke været muligt at følge med den stigende efterspørgsel. I perioden 2002 til 2008 har der været en stigning i antallet af ventede børn og unge med behov for undersøgelse/ behandling på mere en 52 pct. og samtidig er der en tendens til, at de ventede venter længere tid. I børne- og ungdomspsykiatrien ser det dog ud til at denne udvikling er vendt og antallet af børn og unge på venteliste er stabiliseret.

Antallet af læger har også været stigende. Der er næsten sket en fordobling fra 1993 til 2007 fra 694 til 1.277 fuldtidsbeskæftigede læger. Antallet af psykologer har været kraftigt stigende, mens stigningen i antallet af sygeplejersker har været moderat.

2. Kapaciteten

For at få det fulde overblik over regionernes kapacitet på psykiatriområdet, skal sengekapaaciteten og den ambulante aktivitet ses i sammenhæng. Idet målsætningen om udvidelse af den ambulante behandling og omlægning af sengepladser til enestuer alt andet lige har medført et fald i antallet af sengepladser i sygehuspsykiatrien.

Figur 2.1: Udviklingen i antal sengepladser, enestuer og ambulante besøg i sygehus- og ambulantsygehuspsykiatrien 1998 – 2007

Kilde: Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2007

Da regionerne/amterne overtog de psykiatriske sygehuse i 1976 var der 11.000 sengepladser. En stor del af disse var psykiatriske plejehjemspladser, som i 1987 blev overflyttet til amternes socialsektor. I årene der følger har der været en gradvis omlægning af sengepladser til enestuer. Antallet af sengepladser i voksenpsykiatrien er i perioden 1996 til 2007 faldet fra 4.121 til 3.078, hvilket svarer til et fald på 25 pct., mens andelen af enestuer på de voksenpsykiatriske afdelinger er steget fra 40 pct. i 1996 til 89 pct. i 2007.

Tabel 2.1: Antal sengepladser i voksenpsykiatrien

År	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sengepladser	4.121	3.829	3.671	3.541	3.396	3.198	3.158	3.078

Kilde: Psykiatriens 25 år i amterne/ Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2007

Antallet af sengepladser i børne- og ungdomspsykiatrien er steget i perioden 1994 til 2007. Fra 1994 til 2007 er antallet af sengepladser således steget med 38 pct., fra 151 sengepladser i 1994 til 209 i år 2007.

Side 4

Tabel 2.2: Antal sengepladser i børne- og ungdomspsykiatrien

År	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sengepladser	151	139	176	201	205	223	231	229	233	208	209

Kilde: Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til psykisk syge børn og unge fra 1994-2002/ Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2007

3. Aktiviteten

Aktiviteten er defineret som alle aktiviteter på de psykiatriske afdelinger og i distriktspsykiatrien herunder aktiviteter på de psykiatriske skadestuer. De ydelser som regionens borgere trækker på i andre regioner medregnes også, mens de aktiviteter regionen leverer til andre regioner, trækkes fra. Aktiviteterne er dermed et udtryk for produktionen i den enkelte region.

Antallet af sengedage i voksenpsykiatrien er faldende over perioden med omtrent 27 pct., mens antallet af ambulante ydelser i overensstemmelse med de politiske målsætninger er stigende. I 2007 var der ca. 89 pct. flere ambulante besøg end i 1996.

Tabel 3.1: Antal sengedage i voksenpsykiatrien

År	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sengedage	1.402.232	1.276.256	1.238.150	1.163.675	1.165.944	1.032.188	1.060.227	1.017.271

Kilde: Psykiatriens 25 år i amterne/ Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2006

Tabel 3.2: Antal ambulante besøg i voksenpsykiatrien

År	1996	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ambulante besøg	388.542	645.536	666.230	681.243	709.294	723.518	729.801	732.950

Kilde: Psykiatriens 25 år i amterne/ Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2006

Antallet af personer i behandling i voksenpsykiatrien har også været stigende, jf. figur 3.3. Fra 2001 og frem til 2007 er antallet af personer i behandling steget med 13.354 personer, fra 80.284 til 93.942.

Side 5

Tabel 3.3: Antal personer i behandling i voksenpsykiatrien

År	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Personer i behandling	80.588	80.284	82.625	85.315	85.559	90.496	90.754	93.942

Kilde: Regionernes økonomi og aktiviteter på psykiatriområdet i 2006/ Det psykiatriske Centralregister, Afdeling for Psykiatrisk Demografi

Også i børne- og ungespsykiatrien slår de politiske målsætninger igennem. Tabel 3.4 viser udviklingen i antallet af sengedage i børne- og ungdomspsykiatrien i perioden 1994 til 2007. I 1994 var der knapt 42.000 sengedage, hvilket i 2007 var steget til ca. 64.000 altså en stigning på 54 pct.

Tabel 3.4: Antal sengedage i børne- og ungdomspsykiatrien

År	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Singedage	41.730	47.423	50.806	55.494	57.422	64.353	67.056	73.435	68.642	60.984	64.120

Kilde: Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til psykisk syge børn og unge fra 1994-2002/ Danske Regioners nøgletalsdatabase

Indsatsen i børne- ungdomspsykiatrien udføres, så vidt det overhovedet er muligt som ambulante behandling, så barnet/den unge kan bevare sin tilknytning til en almindelig hverdag. Derfor er den ambulante funktion også udbygget betydeligt i de sidste 10 år. Som det fremgår af tabel 3.5 var der i 2007, 95.703 ambulante ydelser på de børne- og ungdomspsykiatriske afdelinger – hvilket svarer til mere end en tredobling i forhold til 1996.

Tabel 3.5: Antal ambulante besøg i børne- og ungdomspsykiatrien

År	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ambulante besøg	-	29.746	38.730	63.811	69.121	80.150	81.933	86.110	90.997	91.662	95.703

Kilde: Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til psykisk syge børn og unge fra 1994-2002/ Danske Regioners nøgletalsdatabase

Tabel 3.6 giver et overblik over udviklingen i antal personer i behandling på de børne- og ungdomspsykiatriske afdelinger. Antallet af børn og unge i behandling har været stødt stigende. I 2007 var der 17.688 i behandling, i forhold til 1994, hvor blot 2.063 børn og unge havde været i behandling.

Tabel 3.6: Antal børn og unge i behandling på de børne- og ungdomspsykiatriske afdelinger

Side 6

År	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Personer i behandling	2.063	6.228	7.873	9.465	9.740	10.794	12.233	13.139	14.500	15.783	17.688

Kilde: Udviklingen i sundhedsvæsenets tilbud til psykisk syge børn og unge fra 1994-2002/ Danske Regioners nøgletalsdatabase

4. Personale

Manglen på kvalificeret personale er i disse år en væsentlig hindring for udbygningen af tilbudene i psykiatrien. Over en årrække har man målrettet forsøgt at udvide uddannelseskapaaciteten, navnlig den kliniske videreuddannelse til speciallæge i psykiatri og i børne- og ungdomspsykiatrien.

Ifølge DSI-rapporten "Medicinstuderendes og yngre lægers valg af speciale – udfordringer og muligheder for psykiatrien" har 46 pct. af de medicinstuderende og 61 pct. af de yngre læger fravalgt psykiatrien. Blandt de medicinstuderende, der har fravalgt psykiatrien, skete det for 42 pct. vedkommende allerede før studiet. Ca. 15 procent af stillingerne som psykiater i voksenpsykiatrien er ledige. Inden for børne- og ungdomspsykiatrien er det omkring 30 procent. Værst ser det ud i yderområderne, f.eks. Nordjylland. Næsten halvdelen af alle uddannelsesstillinger er ikke besatte.

Trods rekrutteringsvanskelighederne har der været en stigning i antallet af læger i psykiatrien siden 90'erne. Tabel 4.1 viser udviklingen i antal fuldtidsbeskæftigede i sygehus- og distriktspsykiatrien. Antallet af læger i psykiatrien er næsten fordoblet i perioden, fra 694 fuldtidsbeskæftigede læger i 1993 til 1.270 i 2006. Psykologstaben er blevet udbygget betydeligt igennem årene, mens antallet af sygeplejersker har haft en mere moderat stigning.

Tabel 4.1: Antal fuldtidsbeskæftigede i sygehus- og distriktpsychiatrien fordelt på faggrupper

Faggrupper/år	1993	1996	1999	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Læger	694	649	909	1.069	1.165	1.179	1.206	1.222	1.270	1.277
Psykologer	67	123	226	366	394	444	469	520	542	596
Sygeplejersker	2.459	2.640	3.071	2.918	3.172	3.260	3.235	3.246	3.393	3.104
Plejere, soc. & Sund.										
Ass./sygehjælpere	-	-	-	3.070	3.219	3.243	3.109	3.030	2.943	2.933
Socialrådgivere	-	-	-	328	284	287	302	303	311	324
Socialpædagoger	-	-	-	230	297	289	298	293	336	327
Fysio- og ergoterapeuter	-	-	-	463	440	442	433	433	440	456
Andet sundhedsfagligt personale	-	-	-	363	296	123	176	138	217	162
Personale i alt	-	-	-	8.806	9.267	9.267	9.230	9.185	9.445	9.179

Kilde: Danske Regioners nøgletalsdatabase/Psychiatriens 25 år i amterne
 - Sammenlignelige tal eksisterer ikke

4. Venteliste og ventetid

Ventetider kan opgøres på mange måder. Her er valgt følgende definition: Antal personer med *et aktuelt behov*, der venter på første undersøgelse/behandling samt længden af ventetiden for den enkelte borger, med *et aktuelt behov*. Borgere, som er *henvist til en konkret undersøgelse/behandling på en psykiatrisk afdeling og har et aktuelt behov*.

Opgørelsen over det aktuelle behov foretages årligt pr. 1. april. Tabel 5.1 giver et overblik over ventetidssituationen i perioden 2002 til 2007 for børne- og ungeområdet.

Tabel 5.1: Antal børn og unge med behov for undersøgelse/behandling

Indlæggelsesperiode/ opgørelsesdato	1. april 2002	1. april 2003	1. april 2004	1. april 2005	1. april 2006	1. april 2007	1. april 2008
Under 3 måneder	-	-	1.102	1.319	1.421	1.684	-
Over 3 måneder	-	-	588	771	861	1.166	-
I alt	1.870	1.904	1.690	2.090	2.282	2.850	2.887

Kilde: Danske Regioners nøgletalsdatabase

Ventelisten for børn og unge med et aktuelt behov for undersøgelse/behandling har fra 2002 til 2007 været voksende. 50 pct. flere stod på venteliste den 1. april 2007 end 1. april 2002. Samtidig ses en tendens til at en større andel af de ventende har stået på venteliste i mere end tre måneder.

Tidligere år har der kun været opgjort ventetider på børne- og ungeområdet, men i år er der også opgjort ventetider på voksenområdet.

Ventetidsopgørelse viser, at pr. 01-01-2007 var antallet af voksne på venteliste med behov for undersøgelse/behandling 4.052. Ud af de 4.052 havde 3.064 ventet i under 3 mdr. og 988 havde ventet i over 3 mdr.

Table 5.2: Antal voksne med behov for undersøgelse/behandling

	Under 3 måneder 2007	Over 3 måneder 2007	Total 2007	Under 2 måneder 2008	Over 2 måneder 2008	Total 2008
Hovedstaden	1.080	464	1.544	1.162	363	1.525
Sjælland	262	53	315	284	66	350
Syddanmark	450	90	540	743	490	1.233
Midtjylland	893	306	1.199	773	279	1.052
Nordjylland	379	75	454	292	97	389
Total	3.064	988	4.052	3.254	1.295	4.549

Kilde: Danske Regioners nøgletalsdatabase